

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 42

Van heinde en verre – multicultureel Woerden

Vroegere stammen

Zolang onze streken bewoond zijn, liggen de wortels van de bewoners soms hier, maar vaak elders. Onze samenleving kenmerkt zich, vroeger en nu, door een grote verscheidenheid aan volken en culturen. Dat begint al vóór de Romeinse tijd. De eerste ooggetuigenverslagen die de Nederlanden beschrijven, gaan over gevechten tegen de *Belgae* in de zuidelijke Nederlanden. Caesar noemt enkele 'Belgische' stammen, waaronder de *Menapiërs* als bewoners van het kustgebied van het huidige Vlaanderen en Zeeland en het deltagebied van de grote rivieren. Ten oosten van hen wonen de *Eburonen*, door hem gerekend tot de Germanen. Als de Rijn de noordgrens van het Romeinse Rijk wordt, komt er een einde aan de eigen ontwikkeling van deze volken. Nu vestigen de *Bataven* zich onder andere in de Betuwe, terwijl de *Cananefaten* naar het huidige Zuid-Holland trekken. Ten noorden daarvan woonden de *Frisiërs*. Generatie op generatie mengen de afstammelingen zich en vormen zich nieuwe groepen en stammen. Ook weten we dat de Romeinse legers die hier rondlopen, grotendeels bestaan uit hulptroepen, afkomstig uit onder andere het Balkangebied.

Zuidelijke migranten

Na het vertrek van de Romeinen veroveren de *Franken* dit gebied. Er komen monniken uit Ierland en bestuurders uit het huidige Duitsland en Oostenrijk. Later krijgen de mensen hier te maken met Spanjaarden, Fransen, Engelsen en Vlamingen. Soms komen die groepen in ware golven, als gevolg van honger, vervolging en oorlogsgeweld. Zo trekken Vlamingen en Walen na het uitbreken van de Tachtigjarige Oorlog naar de Noordelijke Nederlanden. Geloofskwesties spelen een rol, maar er zijn ook mensen bij die we nu economische vluchtelingen noemen. Ze verhuizen niet alleen naar de grote steden als Leiden, Haarlem en Amsterdam. Ook Woerden neemt deze migranten op. Zo lezen we in de archieven over ene Peter Gevaerts die in 1587 werkt als boekdrukker. Zeer waarschijnlijk is hij een Vlaamse vluchteling.

Nieuwe Europese invloeden

In de eeuwen daarna is het patroon niet anders. Er komen in de 17^e en 18^e eeuw militairen uit Schotland, Zwitserland, Frankrijk en Duitsland naar Woerden. Ze blijven hangen, trouwen met een Woerdense vrouw, en gaan op in de bevolking. Het is ook bekend dat uit Duitsland mensen naar Woerden komen om het geloof. Hier is dan een grote Lutherse gemeenschap en dat trekt families uit Hannover, Saksen, Westfalen en Hessen.

Arbeidsmigranten

Aan het einde van de 18^e eeuw zien we echte arbeidsmigranten arriveren. In Duitsland is het economische klimaat heel slecht. Jonge mannen trekken naar Nederland en verhuren zich als knecht in het oogstseizoen. Ze heten ook wel "hennekemaaiers" en tal van boeren in Harmelen, Zegveld, Kamerik, Linschoten en Barwoutswaarder nemen de mannen in dienst. Wie een leuke vrouw tegenkomt, trouwt en blijft in deze omgeving wonen. Wat opvalt is dat er nogal wat geschoolde klompenmakers tussen deze Duitse mannen zitten. Ze komen allemaal uit de buurt van Osnabrück vandaan en arriveren tussen 1770 en 1840. Sommige familienamen herinneren nog steeds aan deze migranten, zoals Schlingmann, Kriege, Gründmann en Hilgemann.

Handel en ambachten

Er komen niet alleen landarbeiders naar onze streek. In de 19^e eeuw bereiken handelslieden en ambachtslieden uit Duitsland onze streken. Er zitten marskramers tussen (ook wel "poepen" genoemd). Soms groeien hun handeltjes uit tot later bekende warenhuizen en kledingmerken. Denk aan C&A (Clemens en August Brenninckmeyer), aan Vroom en Dreesmann of aan Voss. Deze families zijn vaak katholiek. Ook in Woerden beginnen ze zaken. De gebroeders Kauling drijven in de 19^e eeuw een grote winkel in aardewerk en dergelijke. De kleermakersfamilie Forsthövel bezit tot ver in de 20^e eeuw een kledingzaak in Woerden.

Wereldoorlogen

Aan het begin van de Eerste Wereldoorlog vluchten veel Belgen naar Nederland dat neutraal is. Ook Woerden vangt dan een tijd lang Belgische vluchtelingen op. En in de jaren '30 van de twintigste eeuw vluchten Joden uit Duitsland en Oostenrijk naar Nederland. Een aantal van hen vindt – helaas voorlopig - een veilige plek in Woerden. In 1943 stelt de Duitse bezetter alle Joden op transport naar de vernietigingskampen. Slechts een enkeling kan onderduiken en overleeft de oorlogsjaren.

Molukkers

Eigenlijk is de samenleving al die eeuwen al "multicultureel" maar die term wordt pas gebruikt na de Tweede Wereldoorlog, als groepen niet-westerse mensen zich in ons land vestigen. Er komen families van de Molukken in het voormalige Nederlands-Indië. Ze worden, ook in Woerden, tijdelijk ondergebracht in barakken en leegstaande gebouwen zoals de Kazerne en wagenloodsen aan de Singel. Veel families zien zich, door de loop van de politiek, gedwongen om hier te blijven.

Vluchtelingen en werkzoekenden

Ook daarna, in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, weten "buitenlanders" Woerden te vinden. Er komen vluchtelingen als gevolg van de Hongaarse opstand in 1956. Eind 1968 wonen er ruim 100 buitenlandse werknemers in Woerden en verreweg de meesten werken daar ook. Ze zijn afkomstig uit Marokko, Turkije, Italië, Griekenland en Spanje. Veel van hen werken in de dakpannenindustrie (de WODAST) en de betonfabriek (VERWO) op Barwoutswaarder. Aanvankelijk gaat het alleen om mannen. Later komen ook hun vrouwen en kinderen over en neemt het aantal Woerdenaren met een buitenlandse achtergrond steeds meer toe. Ze vinden verder werk in de carrosseriefabriek van Den Oudsten, maar ook bij de Melkunie-Campina en de kaasbedrijven ERU en Grozette.

Net als in voorbije eeuwen integreren de nieuwe bevolkingsgroepen geleidelijk in de Woerdense samenleving. Wel is daarbij te zien dat oorspronkelijke culturele waarden, en zeker ook de religie, in toenemende mate belangrijk worden gevonden voor het behoud van een eigen identiteit. In 1993 leidt dit tot de bouw van de Marokkaanse Al-Fath moskee aan de Iepenlaan. De naam betekent ongeveer "de opening". In 2015 verdwijnt het gebouw weer. Er zijn dan plannen voor een groter gebouw, maar uiteindelijk komt er de nieuwbouw van een supermarkt en verschijnt er in het naburige Bodegraven een grote moskee onder de oude naam.

Oost-Europa

Aan het begin van de 21^e eeuw krijgt de instroom van andere bevolkingsgroepen een nieuwe impuls. Het Verdrag van Schengen maakt vrij reizen en vestigen mogelijk binnen een groot deel van de Europese Unie. Er verschijnen arbeiders uit Polen, Bulgarije en Hongarije die werken in de tuinbouw en de bouwsector. In hun landen van herkomst is dan weinig werk te vinden en het werk dat er is, betaalt niet goed. Deze arbeiders worden in Woerden ondergebracht op campings, in leegstaande huurhuizen en andere tijdelijke voorzieningen. Meer en meer vestigen deze seizoenarbeiders zich later voor korte of langere tijd, en dat heeft onder andere invloed op de winkelsector in Woerden. Af en toe is er een winkel met Poolse producten. De integratie verloopt niet altijd gladjes. In juni 2008 is er een dieptepunt als de Pool Robert Mazur om het leven komt, enkele dagen nadat hij in het Woerdense uitgaansleven wordt aangevallen met een mes. De moord laat diepe sporen na in Woerden.

Maatjes en nieuwe Woerdenaren

Na de komst van Bosnisch-Servische vluchtelingen, als gevolg van de oorlog in de jaren 90 van de twintigste eeuw, zien we in de 21^e eeuw niet alleen het aantal migranten uit de Europese Unie toenemen. Er komen nu ook grote groepen van buiten de EU op Nederland af, afkomstig uit onder andere Syrië, Eritrea, Afghanistan, Iran en Irak. In oktober 2015 biedt Woerden zes dagen crisisopvang in sporthal Snellerpoort, wat aanleiding geeft tot geweldsincidenten door lieden die afkomen op de landelijke berichtgeving. Zo'n twintig niet-Woerdenaren vallen de vluchtelingen aan. Desondanks

gaat de opvang van deze groepen mensen door. Woerdenaren ("maatjes") zetten zich ruimhartig in voor vluchtelingen die een verblijfsstatus krijgen, een opmaat voor hun definitieve opname in de Nederlandse samenleving. Ze worden begeleid bij het wegwijs maken in Woerden, bij het leren van de Nederlandse taal, bij het vinden van werk en bij het verkrijgen van huisvesting. Jaarlijks ontvangt een groep statushouders, soms enkele tientallen, in Woerden het Nederlandse paspoort.

Meer weten?

Algemeen:

- Valk, Ineke van der *Harde werkers: migranten van het eerste uur langs Rijn & Lek 1945-1985* (Zutphen, 2009)

Woerden en omgeving:

- Schlingmann, Freek "Linschotengänger (1767-1829)" in *Heemtijdinghen*, jg 34 (1998), pp. 48-60
- *Tanda Mata: verhalen van de eerste generatie Molukkers naar aanleiding van hun 60-jarig verblijf in Woerden* (Woerden, 2011)

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".